

INFORMACIJA
o stanju privrede, poljoprivrede i samostalnog privređivanja

Ilijaš, novembar 2023. godine

UVOD

Informacija je rađena na osnovu podataka kojima raspolaže Služba za privredu i finansije, te informacija prikupljenih putem Finansijsko informatičke agencije – FIA sa sjedištem u Sarajevu (u daljem tekstu FIA, kroz LRC-BIS bazu podataka), koja je ovlaštena za prikupljanje i obradu finansijskih izvještaja pravnih lica (godišnji izvještaji).

U skladu sa vizijom razvoja, Općina Ilijaš teži da postane: “Stabilna i sigurna lokalna zajednica, čiste životne sredine, povoljnog poslovnog okruženja i ujednačenog urbanog i ruralnog razvoja”. Na bazi vizije razvoja definisani su osnovni parametri strategije tj. razvojni prioriteti u oblasti životne sredine i infrastrukture, u oblasti ekonomskog i ruralnog razvoja te u oblasti društvenog razvoja.

Općina Ilijaš je u proteklom periodu intenzivirala aktivnosti na rekonstrukciji i izgradnji poslovne infrastrukture unutar industrijsko-poslovnih zona, a posebno Industrijske zone „Luke“, kako bi pozitivno uticala na privlačenje novih investicija i razvoj malog i srednjeg poduzetništva (MSP) na području Općine. Osnovna namjera osnivanja i razvoja industrijskih zona na području općine Ilijaš je privlačenje novih investicija radi povećanja zaposlenosti. Također, kroz poticanje razvoja poduzetništva kao pokretačke snage održivog lokalnog i regionalnog razvoja povećava se konkurentnost lokalne privrede, te se stvara povoljniji ambijent za ostvarenje boljih poslovnih rezultata privrednih subjekata, što u konačnosti ima snažan uticaj na povećanje životnog standarda lokalnog stanovništva.

Usporedo Općina Ilijaš provodi niz aktivnosti koje se tiču poboljšanja lokalnog poslovnog okruženja i jačanja institucionalnih kapaciteta s ciljem efikasnijeg upravljanja ekonomskim razvojem, uključujući i razvoj novih privrednih djelatnosti.

Ruralni razvoj podrazumijeva provođenje niza aktivnosti na unaprjeđenju uslova u oblasti poljoprivrede i turizma, uključujući obnovu i unapređenje infrastrukture ruralnih područja, podsticajne mjere u poljoprivredi, te stručnu podršku kroz implementaciju različitih projekata. Iako općina Ilijaš nije izrazito poljoprivredno područje ima značajne mogućnosti za razvoj određenih poljoprivrednih proizvodnji koje se mogu staviti u funkciju ukupnog razvoja.

U oblasti ekonomskog razvoja na području općine Ilijaš u proteklim godinama je ostvaren značajan napredak kojeg možemo mjeriti kroz povećanje zaposlenosti, povećanje broja poslovnih subjekata, povećanje ukupnih prihoda privrede i izvoza, te poboljšanje indeksa razvijenosti u odnosu na prosjek Federacije BiH. Na trenutno stanje privrede, odnosno ekonomske pokazatelje je snažno uticala pandemija izazvana korona virusom (COVID-19), te energetska kriza uz inflatorni trend izazvan ratnim dešavanjima na području Ukrajine.

STANJE PRIVREDE

Na osnovu godišnjih finansijskih izvještaja za period 01.01.2022. - 31.12.2022. godine, na teritoriji općine Ilijaš djelatnost obavlja 233 pravna lica (podaci FIA-e, preuzeti putem LRC-BIS baze podataka). U ovaj broj nisu uključena pravna lica koja posluju na području općine Ilijaš putem poslovnih jedinica, gdje je registrirano sjedište subjekta izvan teritorije Općine Ovo napominjemo, zbog značaja ovih subjekata sa stanovišta pokazatelja poslovanja - prihod, dobit, broj zaposlenih i sl.

Prema podacima FIA-e pravna lica su raspoređena po djelatnostima kako slijedi:

Djelatnost	Broj subjekata u 2020. godini	Broj subjekata u 2021. godini	Broj subjekata u 2022. godini
Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	11	12	12
Vađenje ruda i kamena	0	0	0
Prerađivačka industrija	43	47	52
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	0	0	1
Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	5	5	5
Građevinarstvo	10	11	12
Trgovina na veliko i na malo; popravka motornih vozila i motocikala	53	60	59
Prijevoz i skladištenje	12	12	15
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	3	3	3
Informacije i komunikacije	4	4	4
Poslovanje nekretninama	39	43	47
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	9	11	12
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	5	4	6
Obrazovanje	3	3	3
Djelatnost zdravstvene i socijalne zaštite	1	0	0

Umjetnost, zabava i rekreacija	1	0	1
Ostale uslužne djelatnosti	2	2	1
UKUPNO:	201	217	233

U 2022. godini broj privrednih društava je povećan za 7,37 % (odnosno za 16 subjekata). Najveći broj registrovanih privrednih društava u ukupnom broju registriranih je u oblasti trgovine i to 59 subjekata (25,32 %), zatim u oblasti prerađivačke industrije 52 subjekta (22,32 %), te u oblasti poslovanja nekretninama 47 subjekta (20,17%).

Osnovni finansijski pokazatelji poslovanja privrede općine Ilijaš za period 2021.-2022. godina

Pokazatelj / godina		2021. godina	2022. godina	Indeks
1.	Ukupan prihod (u milionima KM)	545,29	646,41	118,54
2.	Prosječne plaće	760,00	868,00	114,21
3.	Prosječan broj zaposlenih u subjektima sa registrovanim sjedištem na teritoriji Općine Ilijaš	4.072	4.254	104,47
4.	Izvoz (u milionima KM)	313,77	380,10	121,14
5.	Indeks razvijenosti u odnosu na FBiH	1,01	1,03	101,98

Izvor podataka, Podaci FIA-e (Finansijsko informatičke agencije) za red.br. 1., podaci red. br. (2.-5.) su preuzeti iz publikacija Federalnog zavoda za programiranje razvoja - Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBiH za 2021. i 2022. godinu

STANJE U OBLASTI SAMOSTALNOG PRIVREĐIVANJA

Prema podacima Službe za privredu i finansije na području općine Ilijaš registrovane su sljedeće djelatnosti fizičkih lica:

R.br	DJELATNOST	Broj registrovanih 2021. godina	Broj registrovanih 2022. godina	Broj registrovanih 2023. godina	Učešće u ukupnom broju registrovanih (%)		
					2021. g.	2022.g.	2023.g.
1.	Trgovina	66	67	66	10,87	11,19	10,17
2.	Zanatstvo-obrt	162	160	192	26,69	26,71	29,58
3.	Ugostiteljstvo	52	50	52	8,57	8,35	8,01
4.	Saobraćaj (taksi, autoprijevoznici)	19	23	22	3,13	3,84	3,39
5.	Saobraćaj	152	151	164	25,04	25,21	25,27

	(vlastite potrebe)						
6.	Poljoprivreda	156	148	153	25,70	24,70	23,57
7.	UKUPNO	607	599	649	100,00	100,00	100,00

Iz tabele je vidljivo (bez prijevoza za vlastite potrebe) da je u ukupnom broju registrovanih djelatnosti najviše obrta, a zatim individualnih poljoprivrednih djelatnosti (obrtu srodno zanimanje). U odnosu na 2022. godinu ukupan broj fizičkih lica koja obavljaju djelatnost ličnim radom se povećao za 50 djelatnosti (8,35%).

Oblast trgovine

Djelatnošću trgovine pored privrednih društava bave se i trgovci u svojstvu fizičkog lica prema odredbama Zakona o unutrašnjoj trgovini ("Službene novine FBiH", br. 40/10, 79/17 i 75/21). Trgovinsku djelatnost fizičko lice može obavljati u samo jednom prodajnom objektu kao osnovno zanimanje, izuzimajući trgovce pojedince (trgovina izvan poslovnih prostorija, na pijacama i drugim prodajnim mjestima).

Najveći broj trgovinskih radnji su trgovine na malo hranom, pićima, duhanskim proizvodima i predmetima za domaćinstvo.

Oblast obrtničke djelatnosti

U oblasti obrtničke djelatnosti registrovano je 192 djelatnosti, te 153 obrtu srodnih djelatnosti (individualne poljoprivredne proizvodnje). Prevladavaju sljedeće djelatnosti: individualne poljoprivredne proizvodnje, stolarske, frizerske, vodoinstalaterske, obučarske, djelatnosti pekara, krojačke, automehaničarske, djelatnosti autopraonica, vulkanizerske, kamenoklesarske, staklarske, djelatnosti pržionica kafe, te djelatnosti završnih radova u građevinarstvu.

Oblast ugostiteljstva

U oblasti ugostiteljstva registrovano je ukupno 52 ugostiteljskih radnji. Uglavnom su registrovane usluge pripreme hrane i usluživanja gostiju pićima, slasticama i napicima, te toplim i hladnim jelima. Ugostiteljski objekti su locirani u urbanom dijelu općine: Ilijaš, Podlugovi i Srednje i to uglavnom uz saobraćajnice. U ljetnom periodu je izražen i rad ljetnih bašti uz ugostiteljske objekte. Broj registrovanih ugostiteljskih djelatnosti fizičkih lica u odnosu na 2022. godinu je povećan za 2 djelatnosti.

Oblast saobraćaja

Djelatnost javnog prijevoza stvari (autoprijevoznici) i javni prijevoz lica (taksi djelatnost) u unutarnjem cestovnom prometu, može obavljati fizičko lice, ako posjeduje potrebnu licencu za obavljanje tog prijevoza. Rješenje o ispunjavanju opštih uslova za rad izdaje Općina dok je izdavanje licence u nadležnosti Ministarstva saobraćaja Kantona Sarajevo. Ove djelatnosti se mogu obavljati samo kao osnovno zanimanje.

Na području općine registrovano je:

18 autoprijevoznika i 4 taksi prijevoznika.

Pored javnog prijevoza zakonom je omogućen i prijevoz za vlastite potrebe obavljanja registrovane djelatnosti, ako se isti obavlja u okviru privredne djelatnosti za koju postoji izdato odobrenje za rad. U obavljanju prijevoza za vlastite potrebe registrovana su 142 prijevoznika.

EKONOMSKI RAZVOJ

Tokom 2023. godine u Općini Ilijaš su realizirane sljedeće aktivnosti u oblasti ekonomskog razvoja:

EU projekat: “Podrška uspostavi i unapređenju mehanizama podrške samozapošljavanju kroz saradnju između inovativnih lokalnih zajednica i novih poslovnih subjekata u prekograničnoj regiji - SYSTEM” u saradnji sa općinom Novo Sarajevo i Krovnom organizacijom mladih Srbije - KOMS

Projekat je finansiran iz sredstava EU IPA II Program prekogranične saradnje Srbija-BiH u ukupnoj vrijednosti od 152.294,97 €, te su sve projektne aktivnosti realizirane zaključno sa julom, 2023. godine.

Ključne projektne aktivnosti:

- Izrada softvera radi uspostave efikasnijih baza podataka registrovanih djelatnosti
- Nabavka IT opreme i kancelarijskog namještaja
- Razvoj alata za podršku poduzetništvu i unapređenju rada lokalnih zajednica u oblasti podrške poduzetništvu
- Učešće na PODIM Konferenciji u Mariboru
- Edukacije poduzetnika na temu : Kako razviti inovativne proizvode/usluge ?
- Izrada promotivnih, informativnih i edukativnih materijala
- Izrada vodiča: Kako pokrenuti vlastiti biznis ?
- Izrada Lokalnog akcionog plana za zapošljavanje i samozapošljavanje
- Provedba promotivnih aktivnosti projekta.

Na projektu je izvršena eksterna revizija putem REVKER d.o.o.- društva za reviziju i savjetovanje u maju, 2023. godine bez primjedbi na način provedbe aktivnosti i objektivnost prezentiranih budžetskih pozicija, odnosno sa pozitivnim mišljenjem te je izvršena privremena i konačna kontrola provedbe projekta putem Ministarstva finansija i trezora BiH, također sa pozitivnom ocjenom.

Realizacija programa Podsticaja prema pojedinim djelatnostima fizičkih lica (obrtima i obrtu srodnim djelatnostima u 2023. godini)

Općina Ilijaš tokom 2023. godine realizira program podsticaja prema pojedinim djelatnostima fizičkih lica (obrtima i obrtu srodnim djelatnostima) početnicima u biznisu. Podsticaj je namijenjen novoosnovanim obrtima registrovanim kao osnovno zanimanje sa utvrđenim početkom rada u 2023. godini, isključujući djelatnost poljoprivrede i saobraćaja.

Podsticaj se realizira u skladu sa:

- Zakonom o podsticaju razvoja male privrede u Kantonu Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", br. 29/15),
- Odlukom Općinskog vijeća Ilijaš o podsticaju prema pojedinim djelatnostima fizičkih lica (obrtima i obrtu srodnim djelatnostima) početnicima u biznisu u 2023. godini ("Službene novine Kantona Sarajevo", br. 24/23),
- Pravilnikom o uslovima, kriterijima i načinu provedbe Odluke o podsticaju prema pojedinim djelatnostima fizičkih lica (obrtima i obrtu srodnim djelatnostima) početnicima u biznisu u 2023. godini.

Javni poziv je raspisan 12.06.2023. godine i do sada su četiri subjekta ostvarila pravo na podsticaj. Pravo na podsticaj se ostvaruje prijavom na Javni poziv nakon čega se potpisuju pojedinačni ugovori o dodjeli sredstava podsticaja. Ukupna uplaćena sredstva prve i druge tranše finansiranja prema korisnicima podsticaja po ovom Javnom pozivu iznose 9.500,00 KM, a ukupna vrijednost ostvarenog prava na podsticaj po ovom Javnom pozivu, uključujući rezervisana sredstva druge tranše finansiranja iznosi 14.000,00 KM.

Implementacija Strategije razvoja Općine Ilijaš za period 2021-2027. godine, te učešće u izradi "Strategije razvoja održivog turizma Kantona Sarajevo"

Putem Službe za privredu i finansije su realizirane sljedeće aktivnosti na implementaciji Strategije razvoja Općine Ilijaš za period 2021-2027. godina, odnosno priprema sljedećih implementacionih dokumenata:

- Koordinacija pripreme Radne verzije Trogodišnjeg plana rada za period 2024-2026. godina
- Koordinacija pripreme Godišnjeg plana rada za 2024. godinu
- Priprema Radne verzije Izveštaja o razvoju općine Ilijaš za 2022. godinu.

Općina Ilijaš je uzela aktivno učešće u pripremi "Strategije razvoja održivog turizma Kantona Sarajevo", za sada u dijelu koji se odnosi na izradu strateške platforme, odnosno provedbu situacione analize, koja je finalizirana u oktobru, 2023. godine.

STANJE U OBLASTI POLJOPRIVREDE

Informacija u oblasti poljoprivrede daje osnovne podatke o stanju poljoprivredne proizvodnje na području općine Ilijaš, kojim raspolaže Služba za privredu i finansije.

Poljoprivreda je djelatnost koja pomoću kultiviranih biljaka i domaćih životinja, uz ljudski rad iskorištava prirodne izvore (tlo, voda, klima) za dobivanje biljnih i životinjskih proizvoda koji se koriste u prehrani ljudi i životinja ili kao sirovine za daljnju preradu.

Poljoprivreda značajno učestvuje u ukupnom razvoju ruralnog područja, a zahtjeva provođenje niza aktivnosti, te kontinuirani rad na modernizaciji, odnosno unapređenju postojeće infrastrukture.

U ruralnom području općine Ilijaš poljoprivreda je uglavnom jedini izvor zapošljavanja i ostvarenja dohotka, a tradicionalno je orijentisana na stočarstvo, prvenstveno na uzgoj goveda i ovaca, te proizvodnju nekih ratarskih kultura. Nizak nivo produktivnosti, klimatski i pedološki uslovi, razuđenost i usitnjenost kapaciteta u primarnom sektoru, te neorganizovan otkup i plasman poljoprivrednih proizvoda, kao i nedostupni i nepovoljni krediti za poljoprivredu, često predstavljaju objektivna ograničenja za dodatni razvoj poljoprivrede u općini Ilijaš.

Razvoj određenih poljoprivrednih proizvodnji mogu se staviti u funkciju ukupnog razvoja iz razloga što je Kanton Sarajevo najveći potrošački centar i najjače tržište poljoprivrednih proizvoda u BiH.

Mjerama ekonomske politike i većim ulaganjem u ruralna područja moguće je brže aktivirati prirodne i ljudske potencijale Općine. S tim u vezi podsticajne mjere koje su već niz godina ustanovljene na nivou Općine Ilijaš, Kantona Sarajevo i Federacije BiH dale su pozitivne rezultate u povećanju proizvodnje hrane i zapošljavanja radno aktivnog stanovništva. Značajno je napomenuti da je veoma važno pratiti procese koji se odvijaju na tržištima našeg okruženja i u skladu sa tim prilagođavati vlastite standarde, kriterije i politike razvoja. S tim u vezi, naši strateški pravci djelovanja u narednom periodu trebali bi biti usmjereni na tri osnovna cilja politike razvoja poljoprivrede EU:

- Razvoj konkurentnosti poljoprivrednog sektora,
- Poboljšanje okoliša kroz podršku upravljanja zemljištem,
- Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim oblastima i promovisanje diverzifikacije ekonomskih aktivnosti.

S obzirom na to da općina Ilijaš ima realne uslove za revitalizaciju i intenziviranje određenih poljoprivrednih djelatnosti, značajno je istaći da je sve veći broj poljoprivrednih proizvođača koji su to prepoznali i koji zaslužuju podršku od svih nivoa vlasti u smjeru uspostavljanja poljoprivrednih imanja i poljoprivrednika kao robnih proizvođača .

Na području Kantona Sarajevo općina Ilijaš ubraja se među općine koje imaju najpovoljniju strukturu, s obzirom na to da obradivo zemljište čini (77%) ukupne površine. Prema reljefnim karakteristikama, poljoprivredna zemljišta općine Ilijaš se mogu podijeliti na:

- ravničarska,
- brdska i ,
- planinska tla.

Iako je veći dio područja Općine brdsko-planinski, ona ipak raspolaže sa znatnim poljoprivrednim kapacitetima. Nišička, Crnoriječka visoravan kao i ostala brdska područja pogodni su za organiziranje stočarske i dijela ratarske proizvodnje. Tu uglavnom dominiraju prirodne livade i pašnjaci sa manjim oranicama na kojima se najčešće uzgajaju žitarice i ratarske kulture. S druge strane predjeli uz rijeku Bosnu i druge vodotokove imaju najpogodnija tla za organiziranje intenzivne poljoprivredne proizvodnje.

Tabelarni prikaz poljoprivrednih resursa po kulturama zemljišta

Kultura	Individualni sektor	Društveni sektor	Ukupno (ha)
Oranice i bašte	3.282	173	3.455
Voćnjaci	358	11	396
Livade	5.527	126	5.653
Pašnjaci	2.704	919	3.703
UKUPNO	11.978	1.229	13.207

Ukupna površina općine Ilijaš zahvata prostor od oko 300 km². Prema tabelarnom pregledu uočljivo je da na livade i pašnjake otpada 2/3 ili 71%, dok oranice, bašte i voćnjaci čine 1/3 ili 29% ukupnog dijela poljoprivrednog zemljišta.

POLJOPRIVREDNA GAZDINSTVA KAO NOSIOCI POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE

Upis u Registre je obavezan za sva pravna i fizička lica koja podnose zahtjeve za novčane i druge oblike podrške u poljoprivredi ili prodaju vlastite proizvode na tržištu. Registrom poljoprivrednih gazdinstava uvodi se sistem kontrole, praćenja i usklađenosti sistema plaćanja, čime se razvija pravni okvir za uspostavu jedinstvenog sistema na nivou države Bosne i Hercegovine u svrhu podrške mjerama politike u sektoru poljoprivrede i privlačenja sredstava EU, te sredstava iz drugih međunarodnih fondova.

Ovim registrom će biti osigurane ključne reference u sistemu jedinstvene registracije i identifikacije životinja, kao i jedinstveni identifikacijski sistem poljoprivrednih zemljišnih parcela. Ovim mjerama se nastoji uspostaviti integrirani sistem baze podataka i ostalih relevantnih informacijskih sistema u cilju usklađenosti sa EU. Kao bitan segment ovih mjera je i uspostava Poljoprivrednog tržišnog informacionog sistema u svrhu prikupljanja, obrade i objavljivanja podataka o količinama i cijenama poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda sa ciljem uspostave mehanizama zaštite domaće proizvodnje, bilansa stanja domaćih resursa, potreba za uvozom i izvozom tržišnih viškova, a sve u skladu sa međunarodnim zahtjevima. Do sada je nadležna općinska Služba zaprimila i obradila 1.416 zahtjeva za upis u RPG/RK i u narednom periodu svake godine u intervalu 01.01-31.03. poljoprivrednici su obavezni izvršiti ažuriranje podataka iz Registara, kako bi blagovremeno mogli da apliciraju na podsticajne mjere.

Početkom 2019. godine uspostavljena je evidencija pčelara i pčelinjaka koja se vodi u Registru pčelara i pčelinjaka integrisanim sa bazom podataka Registra poljoprivrednih

gazdinstava i Registra klijenata u Federaciji. Do sada je Služba u ovom Registru zaprimila i obradila 75 zahtjeva.

STOČARSTVO

Stočarstvo je najzastupljenija grana u poljoprivrednoj proizvodnji kod poljoprivrednih gazdinstava na području općine Ilijaš, jer veliko učešće livada i pašnjaka u ukupnim poljoprivrednim površinama predstavlja dobru osnovu za razvoj stočarske proizvodnje. I ako postoji daleko veći potencijal za snažniji razvoj ipak se može zaključiti da je u zadnje vrijeme kao rezultat podsticajnih mjera stočarska proizvodnja doživjela rast, poboljšanje pasminskog sastava i povećanje proizvodnje po grlu. Proizvodni potencijal bi se mogao daleko više iskoristiti ukoliko bi se više ulagalo u bolju opremljenost objekata u proizvodnji, preradi i čuvanju poljoprivrednih proizvoda.

Govedarstvo

Govedarstvo se smatra pokretačem razvoja ukupne poljoprivrede, a ujedno je i važan uslov intenzifikacije ratarske proizvodnje na području općine Ilijaš. Govedarstvo je najzastupljenija grana na području općine Ilijaš, a proizvodnja mlijeka je strateška aktivnost i osnova razvoja ovog vida poljoprivredne proizvodnje.

Sa područja općine Ilijaš sarajevska mljekara "Milkos" vrši otkup mlijeka u dvije paralelne linije. Očekivana ovogodišnja otkupljena količina mlijeka za „Milkos“ "Agromilk" Konjic i "IN-Agro-Home" je cca. 1.000.000 litara. Procjena je da najveći broj poljoprivrednih proizvođača, koji se bave proizvodnjom mlijeka, u prosjeku imaju tri grla muznih krava. U ovoj oblasti naročito je značajno pomenuti 2 kapaciteta za držanje i uzgoj muznih krava : farma „Malešićanka“ 40 grla muznih krava i farma „Mujanović“ kapaciteta 100. grla muznih krava, koja dio proizvodnje sirovog mlijeka koristi za vlastitu preradu i proizvodnju mliječnih proizvoda. Postoji i nekolicina proizvođača koji u uzgoju drže 10-20 grla muznih krava sa godišnjom proizvodnjom do 100.000 l.

Posljednih godine na području općine Ilijaš izgrađeno je više farmi te je znatno poboljšan stočni genetski potencijal. Na ovakva pozitivna kretanja uticaj su imali programi podsticajnih mjera Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Kantona Sarajevo i lokalne samouprave, kao i farmeri koji su dodatno angažirali svoja sredstva.

Tov junadi u cilju proizvodnje mesa, zahvaljujući postojećim podsticajima, postao je opredjeljenje poljoprivrednih proizvođača općine. Ograničenje u ovoj proizvodnji predstavlja veličina i kvalitet resursa poljoprivredno zemljišta i ograničena mogućnost ulaznog materijala za tov, i ako jedan značajan dio u ovoj oblasti čini i proizvodnja domaćih žitarica. Obzirom na potreba tržišta za mesom kao namirnicom potrebno je stimulisati proizvođače za produženi tov muške teladi te organizovanje specijaliziranih farmi za tov junadi.

U ovoj oblasti značajno je napomenuti egzistiranje farme za uzgoj i tov junadi, kapaciteta 250 grla u turnusu u Kadarićima i 2 objekta u Podlugovima, sa kapacitetima od po 150 grla tovne junadi po turnusu. U novije vrijeme je sve veći broj individualnih poljoprivrednika sa manjim kapacitetima od 3 do 30 grla po turnusu. U ovoj godini zabilježen je broj od 40 uzgajivača tovne junadi bilo kao specijaliziranih farmi ili kao mješovitih poljoprivrednih gazdinstava.

Ovčarstvo

Ovčarstvo je zadržalo tradicionalan način proizvodnje, nedozvoljavajući skoro nikakve tehnološke promjene. Zbog svoje integritanosti u domaći proizvodni prostor, ovčarstvo se pokazalo rezistentnim i relativno se brzo obnavlja.

U ovoj godini ovčarstvo je zabilježilo prosječnu proizvodnju u odnosu na prethodne godine. Organizovani tov ovaca i jagnjadi za klanje ne postoji, a plasman se realizuje tako da se prodaja i klanje vrše u ranoj dobi i sa malim težinama do 25 kg ili dotovljavanje janjadi i ovaca za klanje. Danas na teritoriji općine Ilijaš postoji nekoliko ovčara sa stadima od preko 100 grla priplodnih ovaca. U ovoj godini od ukupnog broja poljoprivrednika 69 je onih koji posjeduju stada od 40 i više grla.

Peradarstvo

Na području općine Ilijaš postoji izražen interes za peradarsku proizvodnju tj. proizvodnju konzumnih jaja i pilećeg mesa. Peradarski objekat u Gornjoj Bioči trenutno u uzgoju ima 25.000 nosilja. Isto tako farma u Ribarićima ima značajne kapacitete, tako da trenutno u proizvodnji ima 40.000 koka nosilja. Prema raspoloživim podacima novootvoreni objekat farme brojlera na Nišićima ima proizvodnju od 40.000 brojlera po turnusu i objekat za tov pilića u Ljubinićima kapaciteta 50.000 brojlera po turnusu.

Pčelarstvo

Velike površine livada i pašnjaka sa bogatom florom i obiljem medonosnog bilja, obilje voćnih vrsta i ljekovitih trava, usloveli su povoljne uslove za razvoj pčelarstva.

Ovogodišnji prinosi u pčelarskoj proizvodnji su bili ispod prosjeka i ova djelatnost je u 2023. godini zabilježila pad u proizvodnji. U ovoj godini 42 pčelara posjeduju 30 i više košnica pčela.

VOĆARSTVO

Klimatske prilike ograničavaju gajenje voća na uski pojas nižih terena i doline rijeke Bosne.

Voćarska proizvodnja na području općine Ilijaš u ovoj godini je zabilježila rezultate ispod očekivanih i u odnosu na prethodnu godinu. Ovogodišnji prinosi su ispod očekivanja. Najvećim dijelom ovogodišnji urod je namijenjen za podmirenje vlastitih potreba za svježim voćem i prerađevinama od voća koje se koriste u vlastitom domaćinstvu, a manji dio se može plasirati na tržište.

RATARSTVO

Općina Ilijaš raspolaže sa značajnim zemljišnim potencijalom pogodnim za ratarsku proizvodnju i u poređenju sa tim orijentacija i interes poljoprivrednika za ovom proizvodnjom nije zadovoljavajuća.

Ipak, posljednjih godina kao rezultat stimulativnih mjera od strane Kantona i Federacije zapaženo je evidentno povećanje zasijanih površina žitarica na području Nišićke visoravni. Sve više pažnje se posvećuje sjetvi heljde, ječma, raži i zobi. Ovogodišnja proizvodnja ratarskih kultura se može okarakterisati kao zadovoljavajuća.

Ljekovito i aromatično bilje

Veoma interesantna mogućnost na području općine Ilijaš je i eksploatacija ljekovitog i aromatičnog bilja klasičnom eksploatacijom, koje se još uvijek uglavnom sakuplja kao samoniklo, pa se tako uvećava prihod seoskih porodica.

Uzgoj ljekovitog bilja primjenjuje firma „Halilovići“ d.o.o. na području Nišićke visoravni. Kompanija posjeduje i vlastiti kapacitet za sušenje, skladištenje, preradu, pakovanje, ekstrakciju i destilaciju ljekovitog i aromatičnog bilja.

Povrtlarska proizvodnja je zastupljena u mjeri za zadovoljenje vlastitih potreba za povrćem, a vrlo mali dio se plasira na tržište. Klasičnoj proizvodnji povrća sve se više priključuju i zatvoreni proizvodni objekti – plastenici, te se time povećava prinos proizvoda namijenjenih za tržište.

U sjetvenoj strukturi u 2023. godini zasijano je:

Povrtno bilje	570 ha
Strna žita.....	750 ha
Stočno krmno bilje	190 ha

PODSTICAJNE MJERE

U ovoj godini nadležna općinska Služba je pripremila „Odluku o novčanim podrškama u poljoprivrednoj proizvodnji“ za 2023. godinu, uz uvažavanje postojeće poljoprivredne proizvodnje sa prirodnim i ljudskim potencijalima Općine kao i ukupnog obima proizvodnje i broja tržišno orijentisanih poljoprivrednika.

Proizašli efekti iz dugoročnih mjera agrarne politike na svim nivoima mogu se okarakterisati kroz veću održivost tržišne poljoprivrede na području općine Ilijaš, zasnivanje novih proizvodnji u stočarstvu, ratarstvu i voćarstvu, pogotovo ako se imaju u vidu dugoročni razvojni ciljevi u ovim proizvodnjama, povećane obradivosti površina, bolje organizovanost poljoprivrednih proizvođača.

Tabelarni prikaz podsticajnih mjera za 2023. god.

R.br.	Vrsta proizvodnje	Broj korisnika	Broj grla/društava
1.	Držanje muznih krava	123	915 grla
2.	Tov junadi	40	384 grla
3.	Uzgoj priplodnih junica	21	71 grla
4.	Uzgoj i držanje ovaca	69	5.565 grla
5.	Držanje pčelinjih društava	42	2.500 društava

Ukupno zaduženje po osnovu ostvarene proizvodnje u 2023. godini iznosi oko 247.350,00 KM i u toku je isplata prve polovine ukupno ostvarenog iznosa poticajnih sredstava, a ostatak isplate će biti realizovan u skladu sa prilivom sredstava u Budžet općine Ilijaš.

U ovoj godini je realizovan i projekat regresiranja dijela troškova za nabavku poljoprivredne mehanizacije (traktori i priključci) u koji su bila uključena 82 poljoprivrednika sa ukupnim iznosom od 182.502,00 KM.

Isto tako u ovoj godini je realizirano sufinansiranje za investicijske projekte nabavke steonih junica, za 21 poljoprivrednika/korisnika u ukupnom iznosu od 58.375,00 KM.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Problemi koji opterećuju poslovanje privrednih subjekata u Kantonu Sarajevo i šire (visoka cijena kapitala, neuređenost tržišta, ograničene nadležnosti općine i sl.) odražavaju se i na rad i poslovanje privrednih subjekata na području općine Ilijaš. Stanje u privredi iziskuje zajedničku akciju svih relevantnih institucija koji mogu uticati na stvaranje boljeg poslovnog ambijenta u BiH, sa ciljem podizanja nivoa privrednih aktivnosti.

Općina Ilijaš je u proteklom periodu implementirala značajan broj projekata, kojima su stvoreni bolji infrastrukturni uslovi za razvoj privrede, posebno u kontekstu uspostave Industrijske zone Luka, te određeni broj projekata koji su imali za cilj poboljšati lokalno poslovno okruženje i konkurentsku poziciju Općine radi privlačenja novih investicija. Kao rezultat provedenih aktivnosti u periodu prije pandemije izazvane korona virusom (COVID-19) smo imali značajno povećanje zaposlenosti, poboljšanje indeksa razvijenosti lokalne zajednice, te povećanje izvoza s teritorije općine Ilijaš.

Zahvaljujući raspoloživoj zemlji za uzgoj stoke, ovaca, peradi, voća i povrća, razvoj poljoprivrede je strateški cilj u oblasti ekonomskog razvoja. Općina Ilijaš u tom smislu nastavlja provedbu programa poticaja poljoprivrednim proizvođačima na teritoriji Općine. S obzirom na visoku stopu nezaposlenosti neophodno je da se definišu strateški ciljevi u industrijskoj politici Kantona Sarajevo, te da se otpočne sa aktivnostima otvaranja novih industrijskih zona, slobodnih zona, inkubatora za podršku razvoju "start up" biznisa i regionalnih i lokalnih biznis centara. Također, u budućem periodu je potrebno nastaviti sa provedbom poticajnih mjera na ublažavanju ekonomskih posljedica izazvanih pandemijom.

Na kraju treba istaći da će Općina Ilijaš u domenu svojih nadležnosti podržavati sve inicijative za razvoj privrede na njenom području.

U ovoj informaciji smo se pokušali dotaći važnijih aspekata stanja privrede, uz napomenu da su u priloženom materijalu sadržane i druge činjenice i pokazatelji o poslovanju privrednih subjekata.

Služba za privredu i finansije